

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse pisne, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta . . . 5— „ četrt leta . . . 2:50 „ posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostojne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Trnjeva pot ljudskošolskega učiteljstva.

Poroča državni poslanec dr. Ravnihar.

Zakon z dne 14. maja 1869, št. 62 drž. zak., odnosno zakona z dne 2. maja 1883, št. 53 drž. zak., ki ga nakratko imenujemo državni šolski zakon, ima v svojem § 55. določilo: »najmanjše prejemke, izpod katerih ne sme iti nobena šolska občina, je odmeriti tako, da učitelji in podučitelji brez ovirajočih postranskih opravil posvečajo vso svojo silo poklicu in da morejo učitelji še vzdržavati krajevnim okoliščinam primerno svojo rodbino.«

To je eno izmed razteznih določil, ki so tako priljubljena v naši zakonodaji. Preveč greši na svoj dobri smisel in pa na poštenosti ljudi. Poštenjak bo tudi sedaj veljavno besedilo § 55. razlagal tako, kakor je bil z njim zakonodajalec pošteno mislil urediti službene prejemke učiteljstva. Za normalnega človeka je čisto jasno, da ne gre morda za eksistenčni minimum in tudi ne za plačo kakega manualnega delavca, ampak za udobno preživljanje duševnega delavca in njegove rodovine. Duševnega delavca in njegove rodovine potrebščine so vse drugačne, nego one navadnega delavstva. Ne samo, da mora »stanu primerno« živeti, kakor se glasi ta fraza; poleg zadostne telesne prehranitve potrebuje še v veliko višji meri duševne hrane zase, pa tudi za svojo rodovino. Pravo mero za visokost prejemkov je torej prav lahko dobiti, zlasti če primerjamo prejemke duševnih delavcev ostalih kategorij javnega uradništva. Treba je torej le pošteno tolmačiti zakon, pa bi ne bilo treba prav nobene izpremembe na njem. Toda ravno, ker si vsi žele izpremembe § 55. v točnejši in jasnejši obliki, mi je to dokaz, da deželne uprave ne morejo ali pa nočejo pogoditi duha zakona. Še markantnejše se kaže ta neskladnost pri § 56. leg. cit., ki določa, da je uravnati pokojnine učiteljstva ter njihovih vdov in sirot po pravilih, ki veljajo za državne uradnike. Ali se je že kdaj katera deželna uprava zavedla, da ima tu naravnost slušati striktno zapoved zakona? Ali se je že temu li onemu deželnemu odboru oglasila vest, da bi poslušen jasnemu besedilu zakona — stavil predlog, ki bi v polni meri odgovarjal državnemu zakonu?

Ministrski predsednik grof Stürgkh je dejal učiteljski deputaciji, ki smo bili z njo pri njem tudi poslanci, da bi izprememba § 55. malo koristila učiteljstvu, češ, da je državni ljudskošolski zakon le takozvani okvirni zakon in da dežele razmere lahko uredi poljubno, samo da so v »okviru« zakona. S tem ni ministrski predsednik na glasil nič drugega, kakor da je državni zakon v tej točki gotovo — nezadosten. Ta konstatacija nam pa ne more in ne sme zadoščati. Obstati pred mrtvo črko zakona ter skomigniti z ramo je kaj komodno stališče, toda za vladu, ki mora čuvati nad zakoni, ki mora skrbeti za dobre zakone, tako stališče ni posebno častno. Pravilo bi bilo — če že moramo ostati pri »okvirnem« zakonu — da napravimo ta okvir tako ozek, da nobena druga razlaga, ki bi ne odgovarjala pravilno zamišljenemu smislu zakona, ne bo mogoča; ali pa odpravimo sedanjí sistem sploh ter na državo, ki si v državnem osnovnem zakonu z dne 21. decembra 1867 prilašča najvišjo oblast v vodstvu in nadzorstvu vsega šolstva. V obeh smereh se gibljejo v dr. zboru od raznih strank vloženi predlogi.

Vidi se, da na vseh platih pripoznavajo nevednost sedanjega položaja in veliko nujnost skorajšnji odpomoči. Da stvar ne gre tako naprej, kakor bi radi prijatelji ljudskošolskega učiteljstva, dati dregamo venomer, so krive deloma nezdrave razmere v našem parlamentu. Najenostavnejša predloga potrebuje nekaj polževih let, predno postane zrela za uzakonitev. Zastareli opravični red, izredno veselje do mnogo govorenja, ki pa je namenjeno manje zbornici kakor domačemu časopisju, nekaj demagogije — vse to in še drugo ne dopušča nagle rešitve. Trikrat je treba premisliti testo v zbornici, v odsekih mu pridenejo novega kvasa, in tako premečkana stvar dobijo avstrijske narodnosti največkrat kot neužitno pecivo na mizo. Seveda je pa vsaka zadeva tudi »politicum«. Četudi vsestransko pripoznavajo stvarno upravičenost tega ali onega predloga, se končno vsak klub vpraša, je li tudi s političkega stališča umestno, prepustiti predlog ali pustiti zavleči njega rešitev, dokler ne puste, da pade.

Takih zadržkov imamo iskati tudi na poti, ki jo hodijo predlogi za izpremembo § 55. in odnosno predlogi za odpomoči sedanji mizeriji. Poleg naravnih neprijateljev

šol in učiteljstva, ki sede na skrajni levici zbornice na klopih nemške krščansko-socialne stranke in v sredini na stolčkih slovenskega kluba, igra politika veliko svojo vlogo. V pošteved pride predvsem volja ali nevolja vlade, ki pod njo ždita zlasti poljski klub in nemški Nationalverband. To se je videlo pri znanem Pacherjevem predlogu, ki pravi: »V finančnem načrtu za prihodnje finančno dobo, je vsako leto ustaviti 20 milijonov kron v svrhu izboljšanja plač na javnih ljudskih in meščanskih šolah z izpričevalom o učiteljski sposobnosti nameščenih učiteljskih oseb. Ta znesek je porazdeliti na posamezne kronovine in dežele po razmerju številca definitivno nameščenih učiteljskih oseb.« — Finančni odsek je pritrdil predlogu. Ko pa je v zbornici imel priti na vrsto, so ga predlagatelji na pritisk vlade umaknili in izzvenel je v pohlevno resolucijo. Posmeh na eni in ogorčenje na drugi strani sta bila glasna spremljevalca nemško-nacionalne retirade. Pa naj kdo trdi, da taki predlogi, ki že vnaprej kažejo na neuspeh, nimajo demagoškega namena! — Češkim Nemcem je bila poleg tega povod za nasprotovanje — svojemu lastnemu — predlogu domača politika. Kakor znano, so češki Nemci z obstrukcijo preprečili delovanje češkega deželnega zbora. Upajo tem potom izsiliti od Čehov — risum teneatis — »ravnopravnost«. Z izstradanjem češkega ljudstva nameravajo to doseči. Pričakujejo med drugim, da bo tudi gladni češki učitelj pomagal omehčati češke politike, da bodo prizanesljivejši napram nemškimi postulatoma. Ako bi pa državni zbor s pomočjo fin. ministrstva učiteljstvo nasilil, potem je češkim Nemcem odvzeto eno najizdatnejših sredstev za pritisk na češke politike, ki bi potem lažje čakali na dobo, ko bo izstradano nemško ljudstvo zahtevalo od svojih voditeljev — odnehati od obstrukcije!

Jako nevarna nasprotnica določnejši obliki § 55. je — avtonomija, češ, to je izljudno zadeva kronovin in dežel, zategadelj ne dopuščajo nobenega vmešavanja s strani centralnega parlamenta. Naravnost neverjetna je ta argument., neverjetna zaradi tega, ker nastaja prav pri relativno tako neznamenitih zadevah kakor je izprememba dotičnega paragrafa. Ako so gospodje tako zagrizeni avtonomisti in nasprotniki centralizmu, potem se je mnogo bolj čuditi, da sploh posejajo centralni parlament in

sklepajo dan na dan zakone, ki posegajo v avtonomijo kraljestev in dežel. Tudi § 55. sedanje oblike krši avtonomijo, a vzlic temu ga respektirajo in uporabljajo, dasi po svoje. Avtonomistom na čelu so Čehi in Poljaki. Znano je, da je poslanec češki učitelj Konečný bil celo siljen odložiti mandat v šolskem odseku, ker je zagovarjal izpremembo § 55. Seveda se bodo tega stališča oklenili tudi poslanci drugih dežel zlasti oni, ki se ne bodo hoteli izdati kot — nasprotniki šole. Avtonomija — dober izgovor!

Predlagana izprememba § 55. se giblje skoro v vseh predlogih v tej smeri, da je minimalne prejemke, izpod katerih ne sme iti nobena dežela (šolska občina), odmeriti enako prejemkom c. kr. državnih uradnikov štirih spodnjih činovnih razredov v smislu vsakokratno objavljenih zakonitih določil. Tako n. pr. se nakratko glasi predlog nemškega Nationalverbanda, ki utemeljuje svoj predlog nekako s temi razlogi: »Velika razteznost določbe § 55. drž. ljudskošolskega zakona glede odmere učiteljskih plač je imela za posledico, da razne kronovine svoje učiteljstvo plačujejo različno. Te razlike pa ne moremo opravečevati z razliko v cenah potrebščin, je marveč vzrok, da je v krogih učiteljstva velika nezadovoljnost. Nedostatek natančnejše določbe v navedenem paragrafu je pa tudi vzrok, da so učiteljske plače v nekaterih kronovinah v ostrem nesoglasju s potrebo za preživljanje, kakor bi bilo to primerno učiteljskemu stanu. To nesoglasje je tem ostrejšje, ker so bile učiteljske plače ponajveč normirane v dobi, ko cene življenjskih potrebščin niso dosegle one višine kakor danes. Zaradi draginje je neštivilno učiteljskih rodovin prišlo v stiske, katere odstraniti je neodložljiva dolžnost vzdrževalcev šole. Da se ugotovi gotova, vsakega samovoljnega tolmačenja svobodna podlaga učiteljskim prejemkom, da se hkratu spravi v sklad najmanjša mera letnih dohodkov z dejanskimi potrebščinami, zahteva učiteljstvo že leta in leta, da se ga v prejemkih izenači s c. kr. drž. uradniki štirih spodnjih činovnih razredov. Tako izenačenje ni samo opravičeno zaradi predizobrazbe, ampak tudi z ozirom na neporno stanovsko delo učiteljev. Več kakor tri petine vsega učiteljskega osebja nima s 40. službenim letom niti plače, kakor je določena po najvišji stopnji X. čin. raz-

LISTEK.

† Edmund Lachainer.

Neizprosna smrt je zopet posegla med učiteljstvo: dne 8. marca t. l. je preminul Edmund Lachainer, strokovni učitelj na meščanski šoli v Postojni. Rajnik je bil učitelj-trpin, ki mu je le redkokdaj posijal žarek sreče na trnjevo pot življenja. Porodil se je leta 1852. v Ljubljani, in že v zgodnji mladosti ga je zadel prvi udarec usode. Njegova mati, ki je vodila gostilnico na Sv. Jakoba trgu, je izdihnila zadeta od roke morilčeve. Kako silno se je vtisnil ta prizor v dušo mladeniču — sinu, ki je prihitel prepozno na krvavo prizorišče! — Ko je Lachainer napravil maturo na ljubljanski realki, je vstopil kot prostovoljec k vojni mornarici. Pri vojaki je ostal več let ter dosegel stopnjo častnika. Še zdaj na stara leta je kazal njegov moški odločni nastop nekdanjega vojaka, in zagorela njegova polt je še zdaj pričala, da je nekdanj prebrodaril veliko sveta pod žgočim solncem južnih krajev. Spričo bolezni pa je moral popu-

stiti naporno službo pomorščaka ter se je vrnil zopet v Ljubljano, kjer je dobil mesto asistenta na realki. Ker ni mogel nadaljevati svojih študij na vseučilišču, je napravil izkušnjo za ljudske šole in pozneje tudi za meščanske šole. Služboval je nato na ljudski šoli v Škofji Loki in v Kranju, kjer je tudi poučeval v risanju na tamošnji gimnaziji. A neprijazna usoda mu je zdaj zadala drugi silni udarec: njegovi ženi in dvema otrokoma (iz prvega zakona) se je omračil um. Kaj čuda torej, da je tudi mož sam skoraj podlegel pod silnimi udarci! Moral je začasno v pokoj. Ko se je drugič poročil, se je obrnil z Gorenjske na Notranjsko. Dobil je zopet službo učitelja v Senožečah, a odtod je prišel na nadučiteljsko mesto v Nadanjem Selu pri Št. Petru. Leta 1909. pa se mu je izpolnila iskrena želja, da je dobil mesto strokovnega učitelja na meščanski šoli v Postojni. Tu je nanovo oživel — kakor je sam rad naglašal — saj mu je bilo treba poučevati samo v tistih predmetih, za katere je imel posebno veselje in usposobljenost. Toda dnevi zadovoljnosti so prišli prepozno: preveč so že upognili viharji hrast, in ni se mogel več vzpeti pokonci.

Naduhi, ki ga je že dolgo mučila, se je zadnji čas pridružil še vnetje oprsne mreže, in pod tem zadnjim udarcem se je zgrudil — za vedno.

Dne 10. marca so ga odnesli k večnemu počitku ob spremstvu vse šolske mladine in 28 učiteljev iz bližnjih krajev. Izprejema se je udeležilo tudi skoraj vse uradništvo in častno število postojnskih meščanov. Ob odprtem grobu je govoril poslovilne besede ravnatelj Josip Brinar, tovariši pevci pa so mu zapeli ganljivi žalostinki.

Tovariš Lachainer je bil izreden veščak v matematiki in risanju; še zdaj kot osivel mož je igraje reševal najtežje naloge iz višje matematike. Iz lastne naravnosti se je tudi izuril v mehaniki ter je — o priliki nekega poziva železniškega ministrstva — konstruiral bistroumno sestavljen stroj za avtomatično sklopjanje železniških voz. Toda njegov izum mu je prinesel samo zasluženo priznanje, a nobene koristi. Marljivo se je tudi ukvarjal s spisavanjem učne knjige o blagovnanstvu; toda delo je ostalo nedovršeno.

Veliko duševnih darov je naklonila stvarnica Lachainerju, a naložila mu je

tudi težko butaro nesreč in trpljenja. Pravo sliko o rajnem tovarišu si ohranimo, ako si napišemo v srca: umrl je talent-mučnik!

J. B.

Iz umetniškega sveta.

Koncerti Glasbene Matice v Ljubljani dne 7. in 9. marca 1913.

Po devetnajstih letih je hotela Glasbena Matica zbuditi spomin na svoje triumfalne dunajske koncerte in je segla v ta namen po takrat izvajani svetovno znani Dvořakovi baladi »Mrtvaški ženini«. Narodni pravljici o mrtvaškem ženu je dal češki pesnik Erben pesniško obliko, dočim je Dvořak z njo ustvaril glasbeno delo izrednih lepot.

Vsebina: Noč. Ura enajst, vse že spi, le mlada deklica kleči pred podobo Matere božje in joka. Nima staršev, ne sestre ne brata, in ljubček je odšel ter tri leta ni sporočil, če še živi. Hipoma potrkala nekdo na okno. Prišel je ženin, da jo še nocoj odvede na svoj dom. Ona gre z njim. Pregovori jo, da vrže proč molitvenik, in »za deset milj sta naprej«. Pravitako molek in križec, spomin pokojne